

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 19

Засновано у 2015 році

Рівне – 2024

УДК 37 : 005.591.61 -66
ББК 74.200

Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 19.Том.2. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2024. 264 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Павелків Катерина Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Androszczuk Irena (Андрощук І. М.), доктор габлітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогіки Академії педагогіки спеціальної імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Республіка Польща);

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри міжкультурної комунікації, теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихруш А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Грицай Н. Б., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук з методиками навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобилянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник Національного університету харчових технологій;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Інноватика у вихованні. Випуск 19. Том 2. 2024.

Пелех Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Pobirchenko Natalia (Побірченко Н. С.), доктор габлітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габлітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Ігнатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

SirojC Zdzislaw (Сіройц Здзіслав), доктор габлітований соціальних наук в галузі педагогіки, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Бричок С. Б., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Skubisz Jolanta (Скубіш Йоланта), кандидат соціальних наук в галузі педагогіки, ад'юнкт відділу педагогіки і психології Академії гуманітарно-економічної в м. Лодзь, член групи соціальної педагогіки в Комітеті педагогічних наук Польської академії наук у Варшаві (Республіка Польща);

Останчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних Index Copernicus International: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.
Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 5 від 14 травня 2024 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

ЗМІСТ

Біда О., Чичук А., Кучай Т. Професійно-педагогічна підготовка учителів у педагогічних училищах у період повоєнної відбудови освіти (40-90-ті роки ХХ століття).....	6
Місечко О. Розвиток читацької грамотності студентів немовних спеціальностей на матеріалі професійно-орієнтованих іншомовних текстів...	15
Пантюк Т., Ревть А. Дитиноцентризм виховання у творчості письменників Закарпаття (20–30-х рр. ХХ ст.).....	28
Пустовіт Г., Баліка Л., Петренко І. Теоретичні конструкти професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічному коледжі як заклади фахової передвищої освіти.....	37
Rudenko N., Rudenko W. Specyfika tożsamości etnicznej przyszłych pedagogów i logopedów.....	49
Сейко Н. Духовна освіта на Волині у ХІХ – на початку ХХ століття у контексті теорії етноконфесійної дифузії.....	60
Федяєва В., Шалівська Ю. Народно-педагогічна складова формування художньо-емоційного світу дитини за спадщиною В. Сухомлинського.....	76
Бондар І. Проблемно-пошукова діяльність на уроках історії як засіб формування креативності учнів.....	87
Ветрова І., Потапчук С. Можливості та проблеми реалізації автономії здобувача освіти в онлайн-навчанні.....	96
Вінтоняк О. Досвід діяльності педагогічних коледжів США крізь призму розвитку закладів фахової передвищої освіти в Україні.....	106
Grytsyk N., Cherevko I. Navigating English language teaching through lexical approach: holistic perspective.....	119
Левчук І. Духовно-просвітницька, соціально-меценатська діяльність провідних діячів православних братств Волині (другої половини ХІХ – початку ХХ століття) у становленні та збереженні духовно-моральних традицій виховання.....	130
Нестерук С., Синевич Б. Наративний аналіз як інтерпретація розповіді: методичний коментар.....	143
Поліщук І., Бричок С. Аналіз особливостей наукової школи Т. Д. Дем'янюк.....	153
Стельмашук Ж. Емоційно-етична компетентність вчителя початкової школи як психолого-педагогічна проблема.....	163
Триндюк В., Мартинюк А., Лобанова С. Мотивація здобувачів до вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти.....	171
Шадюк О. Подолання тривожності у дітей раннього віку під час повітряної тривоги.....	183
Шурин О., Симонович Н. Особливості дизайн-освіти у системі технологічної освітньої галузі.....	192
Ясногурська Л., Мічуда Н., Масло І. Рефлексивна діяльність та її організація при вивченні іноземної мови.....	200
Доробки молодих науковців	
Даньшин М. Феномен «лідерства» в психолого-педагогічній науці: теоретичний аналіз.....	207
Демчук В. Етапи та педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту підлітків у процесі творчої діяльності.....	216

Інноватика у вихованні. Випуск 19. Том 2. 2024.

Піддубник В. Вплив технологічного прогресу та штучних нейронних мереж на процес професійного розвитку композитора.....	226
Попова К. Теоретичні засади реалізації полікультурного підходу в процесі вивчення історії здобувачами загальної середньої освіти.....	233
Шульгач М. Педагогічна діяльність Світлани Максимюк в контексті розвитку кафедри педагогіки Рівненського державного гуманітарного університету.....	242
Рецензії	
Петренко О. Кафедра закладу вищої освіти крізь призму розвитку соціокультурного простору регіону [рец. на кн.: Виткалов С. В. Вища гуманітарна освіта в просторі регіональних культурних практик: історико-прикладний вимір: монографія. Publishing House of RSEC, Poznań, Poland – Рівне : ФОП «Брегін А.Р.», 2024. 867 с., іл.].....	250

Демчук Вадим

здобувач ступеня доктора філософії (PhD),
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна

ORCID: 0009-0009-1023-1500

e-mail: Sanscoffee@gmail.com

ЕТАПИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглядається проблема етапів та педагогічних умов розвитку емоційного інтелекту підлітків у процесі творчої діяльності. Емоційний інтелект у підлітковому віці відіграє ключову роль у формуванні особистості, соціальних відносин та успішної адаптивної поведінки. У підлітковому віці відбуваються значні зміни в емоційній сфері.

Мета статті – проаналізувати етапи та педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту підлітків у процесі творчої діяльності. Проаналізовано емоційний інтелект у підлітковому віці як важливий аспект їх розвитку, який впливає на різні сфери життя. Розвиток емпатії у підлітків має важливе для формування соціальних навичок та покращення міжособистісних відносин. Встановлено, що розвиток емоційного інтелекту сприяє успішному навчанню. На ефективність навчальної діяльності впливає розвиток емоційного інтелекту усіх учасників учбового процесу, зокрема педагогів. Визначено, що до чинників розвитку емоційного інтелекту відносяться – особистісні та педагогічні. Продуктивними методами в управлінні розвитку емоційного інтелекту є ігрові форми навчання, арт-терапія, поведінкова терапія, дискусійні методи. Розвиток емоційного інтелекту сконцентровує усвідомлене навчання і практику навичок управління емоціями, розуміння своїх почуттів і емпатії до емоцій інших людей. Встановлено, що розвиток емоційного інтелекту – це тривалий процес, який вимагає постійної уваги та зусиль. Навички емоційного інтелекту можуть бути корисними у різних сферах життя навчання та творчості. Емоційний інтелект підлітків охоплює здатності розуміти, керувати і виражати емоції, як власні, так і емоції інших людей. У цей час відбувається активне формування соціальних та емоційних навичок. Виділено етапи розвитку емоційного інтелекту підлітків: підготовка; інкубація; просвітлення (осаяння) та перевірка. Розглянуто психолого-педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту: високий рівень емоційного інтелекту педагогів, атмосфера емоційного комфорту під час навчальної діяльності, емоційна

підтримка та заохочення учнів, партнерська взаємодія учасників освітнього процесу.

Ключові слова: творча діяльність, креативність, підлітки, педагогічні умови, емоційний інтелект.

Постановка проблеми. Актуальною є проблема етапів та педагогічних умов розвитку емоційного інтелекту підлітків у процесі творчої діяльності. Розвиток сучасного суспільства передбачає формування особистості здатної активно та ефективно вступати та підтримувати комунікативний процес. Головною складовою ефективною взаємодії людей є емоційний інтелект, особливо у підлітковому віці. Здатність керувати власними емоціями та розуміти емоції оточуючих людей є особливими та складними процесами, які сприяють позитивній взаємодії між людьми.

Емоційний інтелект у підлітковому віці відіграє конститутивну роль у формуванні особистості, соціальних відносин та успішної адаптивної поведінки. У підлітковому віці відбуваються значні зміни в емоційній сфері. Підлітки стикаються з новими емоційними станами, інтенсивними переживаннями та пошуком своєї ідентичності. Розвиток емоційного інтелекту допомагає їм усвідомлювати, розуміти та ефективно керувати своїми емоціями.

Емоційний інтелект містить здатність до самопізнання – розуміння своїх емоцій, їх причин і наслідків. Підлітки, які мають розвинений емоційний інтелект, краще знають себе і свої потреби.

Ефективне керування емоціями важливе в період підліткової кризи. Емоційно стійкі підлітки здатні справлятися зі стресом, вирішувати конфлікти та приймати обґрунтовані рішення.

Емоційний інтелект – це здатність до емпатії – розуміння і співпереживання почуттів інших. Підлітки з високим рівнем емоційного інтелекту легше встановлюють та підтримують соціальні зв'язки, розвивають навички співробітництва та конструктивної взаємодії.

Поняття «емоційного інтелекту» у підлітковому віці вивчали такі вітчизняні вчені: Н. А. Зобенько, А. Ваколюк, А. О. Клименко, Ю. І. Коноплицька, Т. Нінова, Ю. Нікітська, Е. Л. Носенко, О. Г. Ставицька, Ж. Стельмашук, І. Сухопара, В. Шпак та ін.

Розвиток емоційного інтелекту та творчу діяльність вивчали зокрема такі вчені, як В. М. Бовсунівський, О. І. Кліпкова, О. О. Щербакова та ін.

Мета статті – проаналізувати етапи та педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту підлітків у процесі творчої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. З точки зору В. В. Фурман (2017, с. 83) емоційний інтелект (EI) – це група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих.

Емоційний інтелект (EI) у підлітків є важливим аспектом їх розвитку, що впливає на різні сфери життя. Підлітки починають усвідомлювати і

досліджувати складніші емоційні стани. Розвиток емоційних навичок охоплює вміння розпізнавати свої та чужі емоції, а також ефективне управління ними.

Емоційна саморегуляція стає важливою частиною емоційного інтелекту у підлітків. Це зосереджує в собі вміння контролювати свої емоції, уникати реакцій на них у спонтанний та негативний спосіб, особливо у стресових ситуаціях.

Підлітки з розвиненим емоційним інтелектом краще розуміють почуття та потреби інших. Це сприяє розвитку емпатії та соціальної чутливості, що важливо для встановлення здорових відносин із оточуючими.

Емоційний інтелект впливає на здатність підлітків ефективно спілкуватися. Розвиток таких комунікативних навичок, як уміння висловлювати свої думки та почуття, слухати інших та вирішувати конфлікти, пов'язане з емоційним інтелектом. Підлітки з розвиненим емоційним інтелектом розуміють свої власні цінності, цілі та інтереси, що сприяє формуванню адекватної самооцінки та впевненості у собі.

Емоційний інтелект взаємопов'язаний з розвитком творчого мислення та здатності вирішувати проблеми. Підлітки, здатні адаптуватися до різноманітних ситуацій і знаходити конструктивні рішення, часто мають більш високий емоційний інтелект (Васильківський, 2018).

Отже, навчання та підтримка розвитку емоційного інтелекту у підлітків сприяють загальному благополуччю, соціальній адаптації та успішній взаємодії з навколишнім світом.

Розвиток емпатії у підлітків має важливе значення для формування соціальних навичок та покращення міжособистісних відносин. Емпатія – це здатність розуміти та співпереживати почуття, психічні стани та позиції інших людей. Це важлива людська риса, яка дозволяє співчувати, виявляти турботу та розуміння емоцій оточуючих.

Емпатія передбачає здатність адекватно сприймати почуття інших людей. Емпатичні підлітки можуть легко визначити емоції, які відчувають інші, та розуміють їх, що допомагає будувати довірчі та дружні відносини з однолітками. Емпатія передбачає розуміння та здатність співпереживати почуття інших. Емпатичні підлітки здатні відчути чиюсь радість, горе, страх тощо та переживати ці емоції разом з іншою людиною.

Емпатія виражається через прояв турботи та співчуття до інших. Емпатійні підлітки прагнуть підтримувати оточуючих, коли ті проходять через важкі періоди або зазнають труднощів. Вони мають навички активного слухання, готові приділяти увагу словам, тону голосу та невербальним сигналам, щоб краще зрозуміти емоційний контекст спілкування. Емпатія пов'язана з альтруїзмом – готовністю діяти на користь інших. Емпатійні підлітки прагнуть зрозуміти емоції та мотиви поведінки інших людей. Емпатія допомагає будувати гармонійніші стосунки з однолітками, у тому числі з тими, чії думки чи життєві обставини можуть відрізнитися (Коноплицька та Ставицька, 2018).

З огляду на проведений аналіз, можна зробити висновок, що розвиток емпатії у підлітків потребує систематичної роботи та уваги. Підтримка з боку

педагогів та батьків, створення сприятливого середовища для формування емпатії сприяють не тільки індивідуальному розвитку підлітків, а й формують основу розвитку емоційного інтелекту.

А. О. Клименко (2020) зазначає, що розвиток емоційного інтелекту сприяє успішному навчанню. На ефективність навчальної діяльності впливає розвиток емоційного інтелекту усіх учасників учбового процесу, зокрема й педагогів. Вміння педагогів розуміти власні емоції та керувати ними, допомагає ефективно виконувати професійну діяльність, не інкорпоруючи до неї власні переживання та почуття. Негативні емоції та переживання педагога не повинні заважати виконанню професійних обов'язків. Водночас в учнів має бути розвинена мотивація до навчання, старанність, працелюбність та емоційна чуйність.

Ю. І. Коноплицька та О. Г. Ставицька вважають, що високий емоційний інтелект створює гармонію між емоціями і розумом, а низький емоційний – характеризується нестабільністю, наявністю страхів, фрустрацій, провини і депресії. Емоційний інтелект уміщує два таких компоненти:

внутрішньоособистісний компонент: самооцінка, оптимізм, упевненість у собі, гнучкість та відповідальність;

міжособистісний компонент: толерантність, емпатія, відкритість, вміння налагоджувати контакт із людьми.

Емоційна сфера підлітків є складною і динамічною площиною їх особистісного розвитку, яка охоплює широкий спектр емоцій, переживань і способів їх прояву. У період підліткового віку відбуваються значні зміни в емоційному світі, що робить цей період особливо важливим для розвитку емоційного інтелекту.

Підлітковий період характеризується бурхливими емоційними переживаннями. Підлітки можуть відчувати сильні почуття радості, горя, страху, захоплення та навіть агресії з підвищеною інтенсивністю. Пошуки особистої та соціальної ідентичності супроводжуються емоційними коливаннями. Підлітки можуть переживати сумніви, невпевненість та почуття втрати, а також радість та задоволення при виявленні своїх унікальних рис. Емоційна сфера залежить від соціального середовища, в якому перебувають підлітки. Відносини з друзями, сім'єю та однолітками впливають на емоційний стан підлітків, формуючи їх почуття належності та соціального прийняття. Підлітки навчаються регулювати свої емоції, розвиваючи навички управління стресом та конструктивного вираження почуттів. Вони експериментують з різними емоціями та способами їх вираження. Підлітки починають усвідомлювати власні емоції та формувати уявлення про себе. Це важливий етап у розвитку емоційного інтелекту та особистісної самосвідомості.

У підлітковому віці збільшується кількість емоційних об'єктів, які мають соціальний характер, а емоції стають опосередкованими. Емоційний інтелект поступово розвивається та зростає, тому у підлітковому віці важливо приділяти увагу емоційному розвитку особистості. Підлітковий вік є

сенситивним періодом розвитку емоційного інтелекту, оскільки створюються сприятливі передумови для розвитку внутрішньоособистісного інтелекту.

Отже розуміння емоційної сфери підлітків дозволяє дорослим підтримувати їх в період інтенсивних змін, гарантуючи емоційну безпеку і стимулюючи особистісний розвиток.

Е. Л. Носенко (2012) вважає, що зовнішні аспекти прояву емоційного інтелекту мають таку структуру: мотивацію, контроль, вибір активів поведінки та феноменологічний рівень зовнішнього.

Згідно з твердженням І. Сухопарі (2019) до чинників розвитку емоційного інтелекту належать – особистісні та педагогічні. Особистісні чинники охоплюють: домінування правої півкулі, властивості темпераменту та рівень емоційності батьків. До педагогічних чинників належать: емоційність вчителів, емоційна атмосфера під час навчання, взаємовідносини з однолітками. Важливою складовою розвитку емоційного інтелекту є творча діяльність.

З точки зору В. Шпак, Т. Нінової, Ю. Нікітської (2021) продуктивними методами в управлінні розвитком емоційного інтелекту є ігрові форми навчання, арт-терапія, поведінкова терапія, дискусійні методи. Учнів НУШ необхідно вчити ставити будь-які запитання, експериментувати, розмірковувати і приймати рішення, діяти в несподіваних або складних життєвих ситуаціях, аналізувати емоційний стан учасників взаємодії, оцінювати поведінку героїв інших учасників гри.

Як зазначають Ж. Стельмашук, А. Ваколюк (2019) емоційний інтелект важливий для навчальної діяльності та соціальної взаємодії особистості.

Н. Зобенько (2023) стверджує, що ефективність розвитку емоційного інтелекту залежить від психолого-педагогічного впливу на учня під час навчання. До психолого-педагогічних умов розвитку емоційного інтелекту автор виокремлює: високий рівень емоційного інтелекту педагогів, атмосфера емоційного комфорту під час навчальної діяльності, емоційна підтримка та заохочення учнів, партнерська взаємодія учасників освітнього процесу.

Розвиток емоційного інтелекту відбувається протягом усього життя особистості та охоплює кілька етапів. Емоційний інтелект – це сукупність вміння розпізнавати, розуміти, керувати і використовувати емоції як свої, так і емоції інших людей. Ідентифікація особистих цінностей підлітків на цьому етапі проявляється в тому, що вони розробляють свої особисті цінності та навчаються вибудовувати життя відповідно до них. На етапі розвитку міжособистісних відносин підлітки вчать будувати складні та глибокі відносини з оточуючими людьми (Зобенько, 2023).

Г. Уоллес описав чотири послідовні етапи творчого процесу:

- підготовка: формулювання завдання та початкові спроби його вирішення;
- інкубація: відволікання від завдання та перемикання на інший предмет;
- просвітлення (осяяння): інтуїтивне проникнення в суть задачі;
- перевірка: випробування чи реалізація рішення (Носенко, 2012).

Креативність є повною протилежністю шаблонного мислення, вона йде убік від загальноприйнятих ідей і звичного погляду на речі та народжує оригінальні рішення.

Емоційний інтелект відіграє важливу роль у творчій діяльності, оскільки допомагає підліткам розуміти себе, свої емоції, а також емоції інших людей.

Творча діяльність (живопис, література, музика чи танець), надає особистості можливість для вираження емоцій. Через творчість підлітки можуть зобразити складні емоції, які важко висловити словами. Участь у творчому процесі потребує занурення у різні емоційні стани, це сприяє розвитку емпатії та здатності співпереживати чужим почуттям. Творчість дозволяє зрозуміти власні переживання. Залучення до творчого процесу потребує глибокого самоаналізу та самоусвідомлення. Творчість розширює вираження емоцій, дозволяє знаходити альтернативні способи висловити почуття, що є корисним у випадках, коли слова не можуть передати всю глибину емоційно забарвленої внутрішньої сторони життєдіяльності людини. Занурення у творчий процес дозволяє керувати емоціями та допомагає знаходити способи релаксації, перемикання уваги та вирішення внутрішніх конфліктів (Шпак, Нінова та Нікітська, 2021).

Отже, розвиток емоційного інтелекту сприяє усвідомленому творчому процесу, роблячи його насиченим та виразним.

О. Кліпкова (2018) вважає, що емоційний інтелект через самоідентифікацію та вміння розпізнавати емоції забезпечує вищий рівень формування та практичної реалізації креативного мислення особистості.

Творчі здібності та емоційний інтелект взаємопов'язані та взаємодіють між собою у процесі особистісного розвитку. Обидві ці характеристики відіграють важливу роль у формуванні індивідуальності та особистості. Емоційний інтелект сприяє сприйняттю та виразу емоцій, що стимулює творче мислення. Особистості, які розуміють власні почуття та емоції, можуть креативно виражати себе. Емпатія, що входить до складу емоційного інтелекту, допомагає краще розуміти почуття та переживання інших людей. Гнучкість у вираженні емоцій сприяє творчому підходу до вирішення проблем та пошуку нових ідей. Особистості з розвиненим емоційним інтелектом мають мотивацію до творчості, оскільки вони більш чутливі до своїх емоційних потреб та натхнення (Кліпкова, 2018).

В. Бовсунівський (2022) зазначає, що на уроках мистецтва учні використовують емоційний інтелект для оцінки творчих робіт однокласників. Вони навчаються керувати власними емоціями та спокійно реагувати на критику.

О. Щербакова (2019) вважає, що рівень емоційного інтелекту у старшому підлітковому віці відповідає рівню загального інтелекту та академічних здібностей. Емоційний інтелект сприяє ефективній адаптації до стресових ситуацій, частих у навчальному процесі. Підлітки з високим рівнем ЕІ можуть краще управляти своїми емоціями в умовах тиску та зберігати ясність розуму у важких ситуаціях. Вони мотивовані та здатні ефективно керувати своїм

часом, розуміють свої цілі, мають чіткі уявлення про те, що важливо для них, і можуть ефективно організовувати свою навчальну діяльність. Емоційний інтелект охоплює вміння ефективно спілкуватися. Це корисно при навчальній діяльності, презентаціях та обговореннях, що своєю чергою може впливати на оцінки та сприйняття студентів у навчальному середовищі.

Тож, емоційний інтелект і творчі здібності взаємодіють, збагачуючи один одного і сприяючи більш гнучкому та креативному сприйняттю світу. Розвиток обох характеристик може призвести до більш глибокого та творчого особистісного зростання.

Висновки і перспективи подальших розвідок. 1. Базуючись на етапах творчого процесу, можна виділити етапи розвитку емоційного інтелекту підлітків: підготовка; інкубація; просвітлення (осяяння) та перевірка.

2. Психолого-педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту: високий рівень емоційного інтелекту педагогів, атмосфера емоційного комфорту під час навчальної діяльності, емоційна підтримка та заохочення учнів, партнерська взаємодія учасників освітнього процесу.

Автори декларують, що немає конфлікту інтересів стосовно цього дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в цій статті.

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Автори підтверджують, що не використовували технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Фурман, В. (2017). Емоційний інтелект як метакомпетенція особистості. *Педагогічна освіта: Теорія і практика*, № 27, сс. 82–85.

Васильківський, І. (2018). Психолого-педагогічні особливості виховання емоційного інтелекту учнів середнього шкільного віку. *Педагогічний альманах*, Вип. 37, сс. 22–28.

Коноплицька, Ю., Ставицька, О. (2018). Особливості розвитку емоційного інтелекту у підлітковому віці. *Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету*, Вип. 11, сс. 70–75.

Клименко, А. (2020). Шляхи розвитку емоційного інтелекту учасників освітнього процесу. *International scientific e-journal LOGOS. ONLINE*. № 15. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.15.30.html> (дата доступу 10.02.2024)

Носенко, Е. (2012). Емоційний інтелект як форма прояву важливої складової особистісного потенціалу – рефлексивної свідомості. *Вісник ДНУ. Адаптивне управління: теорія і практика. Педагогіка*, Т. 20. Вип. 18, сс. 116–122.

Сухопара, І. (2019). Чинники розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті нової української школи. *Науковий вісник мну імені В. О. Сухомлинського*, № 2 (65), сс. 296–301.

Шпак, В., Нінова, Т., Нікітська, Ю. (2021). Управління розвитком емоційного інтелекту учнів в освітньому процесі нової української школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 10 (114), сс. 196–210.

Стельмашук, Ж., Ваколюк, А. (2019). До проблеми розвитку емоційного інтелекту особистості. *Інноватика у вихованні*, Вип. 9, сс. 259–265.

Зобенько, Н. (2023). Психолого-педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту учнів в освітньому процесі сучасної початкової школи. *Імідж сучасного педагога*, №2 (209), сс. 99–107.

Кліпкова, О. (2018). Взаємозв'язок понять «емоційний інтелект» та «креативність»: аспект формування. *Вісник Мукачівського державного університету*, № 14, сс. 377–380.

Бовсунівський, В. (2022). Розвиток емоційного інтелекту сучасних учнів у процесі мистецької комунікації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, Вип. 88, сс. 29–33.

Щербакова, О. (2019). Емоційний інтелект та академічні здібності учнів старшого підліткового віку. *Збірник наукових праць РДГУ*, Вип. №13, сс. 195–200.

REFERENCES

Furman, V. (2017). Emotsiynyi intelekt yak metakompetentsiia osobystosti [Emotional Intelligence as a Meta-competence of a Personality]. *Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka*, No 7, ss. 82–85. [in Ukrainian]

Vasylykivskiy, I. (2018). Psykholoho-pedahohichni osoblyvosti vykhovannia emotsiynoho intelektu uchniv serednoho shkilnoho viku [Psychological and Pedagogical Peculiarities of Educating Emotional Intelligence of Secondary School Students]. *Pedahohichniy almanakh*, Vyr. 37, ss. 22–28. [in Ukrainian]

Konoplytska, Yu. I., Stavyska, O. (2018). Osoblyvosti rozvytku emotsiynoho intelektu u pidlitkovomu vitsi [Features of the Development of Emotional Intelligence in Adolescence]. *Psykholohiia: realnist i perspektyvy: zbirnyk naukovykh prats Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*, Vyr. 11, ss. 70–75. [in Ukrainian]

Klymenko, A. (2020). Shliakhy rozvytku emotsiynoho intelektu uchasnykyv osvitnoho protsesu [Ways to Develop the Emotional Intelligence of Participants in the Educational Process] *International scientific e-journal ЛОГОΣ. ONLINE*. No 15. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.15.30.html> (data dostupu 10.02.2024). [in Ukrainian]

Nosenko, E. (2012). Emotsiynyi intelekt yak forma proiavu vazhlyvoi skladovoi osobystisnoho potentsialu – refleksyvnoi svidomosti [Emotional Intelligence as a Form of Manifestation of an Important Component of Personal Potential - Reflective

Consciousness]. *Visnyk DNU. Adaptivne upravlinnia: teoriia i praktyka. Pedahohika*, Т. 20. Вуп. 18, ss. 116–122. [in Ukrainian]

Sukhopara, I. (2019). Chynnyky rozvytku emotsiioho intelektu molodshykh shkoliariv u konteksti novoi ukrainskoi shkoly [Factors of Emotional Intelligence Development of Junior Schoolchildren in the Context of the New Ukrainian School]. *Naukovyi visnyk mnu imeni V. O. Sukhomlynskoho*, No 2.(65), ss. 296–301. [in Ukrainian]

Shpak, V., Ninova, T. ta Nikitska, Yu. (2021). Upravlinnia rozvytkom emotsiioho intelektu uchniv v osvitnomu protsesi novoi ukrainskoi shkoly [Managing the Development of Students' Emotional Intelligence in the Educational Process of a New Ukrainian School]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, No 10 (114), ss. 196–210. [in Ukrainian]

Stelmashuk, Zh. ta Vakoliuk, A. (2019). Do problemy rozvytku emotsiioho intelektu osobystosti [On the Problem of Developing Emotional Intelligence of a Personality]. *Innovatyka u vykhovanni*, Vyp. 9, ss. 259–265. [in Ukrainian]

Zobenko, N. (2023). Psykholoho-pedahohichni umovy rozvytku emotsiioho intelektu uchniv v osvitnomu protsesi suchasnoi pochatkovoї shkoly [The Psychological and Pedagogical Conditions for the Development of pupils' Emotional Intelligence in the Educational Process of a Modern Primary School]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, No 2 (209), ss. 99–107. [in Ukrainian]

Klipkova, O. (2018). Vzaiemozviazok poniat «emotsiinyi intelekt» ta «kreatyvnist»: aspekt formuvannia [Interrelation of the Concepts of «emotional intelligence» and «creativity»: the Aspect of Formation]. *Visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu*, No 14, ss. 377–380. [in Ukrainian]

Bovsunivskyyi, V. (2022). Rozvytok emotsiioho intelektu suchasnykh uchniv u protsesi mystetskoї komunikatsii [Development of Emotional Intelligence of Modern Students in the Process of Artistic Communication]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, Vyp. 88, ss. 29–33. [in Ukrainian]

Shcherbakova, O. (2019). Emotsiinyi intelekt ta akademichni zdibnosti uchniv starshoho pidlitkovoho viku [Emotional Intelligence and Academic Abilities of Older Adolescent Students]. *Zbirnyk naukovykh prats RDHU*, Vyp. No 13, ss. 195–200. [in Ukrainian]

**STAGES AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE
DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF ADOLESCENTS
IN THE PROCESS OF CREATIVE ACTIVITY**

Vadym Demchuk

PhD Candidate,

Specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences,

Rivne State University for the Humanities,

Rivne, Ukraine

ORCID: 0009-0009-1023-1500

e-mail: Sanscoffee@gmail.com

Abstract. The article considers the problem of stages and pedagogical conditions for the development of emotional intelligence of adolescents in the process of creative activity. Emotional intelligence in adolescence plays a key role in the formation of personality, social relationships and successful adaptive behavior. During adolescence, significant changes occur in the emotional sphere. The purpose of the article is to analyze the stages and conditions of development of emotional intelligence of adolescents in the process of creative activity. Emotional intelligence in adolescence is analyzed as an important aspect of their development, influencing different areas of life. Developing empathy in adolescents is important for developing social skills and improving interpersonal relationships. It has been established that the development of emotional intelligence contributes to successful learning. The effectiveness of educational activities is influenced by the development of emotional intelligence of all participants in the educational process, including teachers. It has been determined that the factors in the development of emotional intelligence include personal and pedagogical. Productive methods in managing the development of emotional intelligence are game forms of education, art therapy, behavioral therapy, and discussion methods. Developing emotional intelligence involves consciously learning and practicing skills to manage emotions, understand your feelings, and empathize with the emotions of others. It has been established that the development of emotional intelligence is a long process that requires constant attention and effort. Emotional intelligence skills can be useful in many areas of your learning and creative life. Adolescent emotional intelligence includes the ability to understand, manage, and express emotions, both their own and those of others. Currently, there is an active formation of social and emotional skills. The stages of development of emotional intelligence of adolescents are identified: preparation; incubation; enlightenment (illumination) and verification. The psychological and pedagogical conditions for the development of emotional intelligence are considered: a high level of emotional intelligence of teachers, an atmosphere of emotional comfort in educational activities, emotional support and encouragement for students, partnership interaction between participants in the educational process.

Keywords: creative activity, creativity, children, pedagogical conditions, emotional intelligence.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2024 р.

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ
Збірник наукових праць

Випуск 19
Том 2.

Упорядники:
проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С.,
доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.

Підписано до друку 14.05.2024 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 16,7. Замовлення №235/2. Наклад 300

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
ВРМ-ПОЛІГРАФ
вул. Київська, 36, м. Рівне, 33027;
тел.: 0800 - 33 - 51 - 57

I – 66 **Інноватика у вихованні:** зб. наук. пр. Вип. 19. Том 2. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2024. 264 с.

УДК 37: 005.591.6
ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024